

Barbara Góra

Władysław Syrokomla jako krajoznawca i badacz przeszłości

Streszczenie

Cel pracy

Zajmując się Władysławem Syrokomlą (1823-1862), Ludwikiem Kondratowiczem, pisarzem związanym z ziemią byłego Wielkiego Księstwa Litewskiego, zauważyłam braki w dotychczasowych badaniach nad jego działalnością naukową, przede wszystkim brak rzetelnej monografii oraz istnienie równoległe toczącego się dyskursu naukowego w trzech nurtach: polskim, litewskim i białoruskim.

Dlatego podjęłam się przygotowania pracy, której celem było zebranie i uporządkowanie wiedzy o jego działalności historycznej i krajoznawczej, odnalezienie nowych faktów oraz wyjaśnienie wątpliwości i obalenie błędnych poglądów.

Teza pracy

Zauważyłam również, że współcześnie w Polsce Syrokomla postrzegany jest głównie jako autor gawęd i „lirnik wioskowy”. Natomiast z analizy źródeł dziewiętnastowiecznych oraz twórczości pisarza wynika, że prowadził on szeroką działalność naukową i krajoznawczą, pracując na rzecz badania i ochrony dóbr kultury polskiej oraz tworząc dzieła naukowe. Na tej podstawie postawiłam tezę, że Syrokomla był przede wszystkim badaczem przeszłości i krajoznawcą, a dopiero potem poetą.

Metodologia

Aby zrealizować swoje cele, w latach 2017-2025 podjęłam pogłębione studia literatury przedmiotu, analizę dzieł Syrokomli, lekturę jego korespondencji i wspomnień, kwerendy dziewiętnastowiecznych czasopism, ale przede wszystkim przeprowadziłam badania archiwalne w Polsce i na Litwie.

Struktura pracy

Rozprawę **podzieliłam** na trzy główne części. W rozdziale „Rozwój idei” przedstawiłam drogę Syrokomli od „biuralisty” na zamku w Nieświeżu do roli starożytnika i członka społeczności

naukowej, w tym jego udział w projektach badawczych i kulturalnych; rozdział pełni funkcję wprowadzenia, ukazując kontekst powstawania dzieł i kształtowanie postawy badawczej pisarza. W części „Dzieła” omówiłam oryginalne prace Syrokomli związane z historią i krajoznawstwem; rozdział pełni funkcję prezentacyjną i analityczną. W części „Warsztat” przedstawiłam przygotowanie pisarza do pracy historycznej i krajoznawczej, jego metody, zasoby oraz dokonałam analizy jego dzieł pod kątem źródeł i ich gatunków; rozdział ma charakter analityczny i bibliograficzny. W „Zakończeniu” wskazałam kierunki dalszych badań, a „Bibliografia” stanowi kompendium bibliograficzne na temat zainteresowań naukowych pisarza.

Najważniejsze wyniki

Do moich najważniejszych osiągnięć należy opisanie dotąd nieopracowanych obszarów działalności Syrokomli, m. in. udziału w projektach B. M. Wolffa, współpracy z J. K. Wilczyńskim i J. I. Kraszewskim i pracy w Wileńskiej Komisji Archeologicznej; a także odnalezienie i zinterpretowanie *Notatki o Nieświeżu*, odkrycie wierszy na obrazkach religijnych z „Album Wileńskiego”, analiza i interpretacja szkicu historycznego *Mińsk* oraz dziennika Augusta Zienowicza.

Nowatorstwo pracy

Uważam, że udało mi się udowodnić postawioną we wstępie tezę oraz zrealizować zakładane cele. W rezultacie powstała pierwsza monografia poświęcona naukowej i krajoznawczej działalności Syrokomli, której oryginalność polega na połączeniu podejścia biograficznego, literaturoznawczego i historycznego, a także oparciu się na szerokich badaniach archiwalnych, w tym prowadzonych na Litwie, oraz uwzględnieniu literatury naukowej polskiej, litewskiej i białoruskiej, szczególnie najnowszych badań z wieku XXI. Praca wprowadza niepublikowane dotąd źródła i aktualizuje wcześniejsze ustalenia. Proponuje reinterpretacje tekstów oraz tworzy rzetelną bazę źródłową. Jej nowatorstwo polega już na samym podjęciu tematu i ukazaniu Syrokomli jako dziewiętnastowiecznego starożytnika – poprzez analizę jego działań, dorobku historycznego i krajoznawczego, jak również rekonstrukcję źródeł jego erudycji. Oryginalny jest również układ bibliografii – mającej za zadanie korespondować z treścią pracy.

Perspektywy dalszych badań

Mimo iż moja rozprawa posuwa badania nad Syrokomlą naprzód, nie wyczerpuje tematu, a wiele kwestii wymaga dalszych badań, w tym przeszukania archiwów w Rosji i na Białorusi oraz analiz kolekcji prywatnych, choć niektóre materiały mogły niestety przepaść bezpowrotnie. Wciąż czekają na opracowanie bogata korespondencja pisarza czy niepublikowane dokumenty.